

The Demographic Structure of Balyanbolu (Beydağ) According to The Ottoman Population Book Dated 1836 (H.1251)

Yazar / Author

Yüksek Lisans Öğrencisi Samet YILDIZ
Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih
Anabilim Dalı, İzmir-Türkiye Cumhuriyeti
e-posta: sametyildiz.iletisim@gmail.com
(Sorumlu Yazar/Corresponding author: Samet
Yıldız)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article
Geliş tarihi-Date of submission: 17.02.2025
Kabul tarihi-Date of acceptance: 08.05.2025
Yayın tarihi-Date of publication: 29.05.2025

Hakemlik-Review

Hakem sayısı-Reviewers: İki Dış Hakem-Two
External
Değerlendirme-Rewiev: Çift Taraflı Kör
Hakemlik- Double-blind

Etik/Ethics

Etik beyan- Ethical statement: Bu çalışmanın
hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik taraması- Plagiarism
checks Yapıldı-İntihal.net-Yes-
İntihal.net Çıkar çatışması-Conflict
of interest

Çıkar çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
The Author(s) declare(s) that there is no conflict of
interest

Finansman-Grant Support

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek
alınmamıştır.
No funds, grants, or other support was received.

Lisans- License

CC BY-NC 4.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>

Atıf- Citation (Chiago)

Yıldız (Samet). “1836 Tarihli (H.1251) Osmanlı
Nüfus Defterine Göre Balyanbolu’nun (Beydağ)
Demografik Yapısı”. *Anadolu Mecmuası* 4, sy. 9
(Mayıs 2025): 14-30.

Abstract

The Ottoman Empire, which had been declining and dealing with a number of problems for many years, was in a difficult situation at the beginning of the 19th century. The stalemate to which he was subjected in military, economic and social terms had pushed the state to take radical steps in these areas. As a requirement of this, it was decided to conduct “nationwide censuses” in order to get acquainted with the male population living their lives in the country and the characteristics of this population. As a result of the censuses, the first of which was executed in 1831; the state collected a lot of information such as the male population in the country, the average age of the population, physical characteristics and has obtained the opportunity to determine the steps it would take in the future.

This study deals with Balyanbolu, which is currently connected to İzmir and bears the name “Beydağ”, and the demographic structure of Balyanbolu in the first half of the 19th century. The main source of the work is 1836 (H.1251), which was prepared on the date and is currently in the State Archives of the Republic of Türkiye, “BOA.NFS.d.2989” It is an Ottoman population book registered with the classification number. In this study, which proceeds in the light of the aforementioned population book and passes the information obtained through the filter of interpretation, the name, nickname, title information of the male population residing in Balyanbolu; the average age of the male population; occupational information; many issues such as men’s beard, moustache, height characteristics and disability status have been included.

Keywords: Ottoman Empire, Population Book, Balyanbolu (Beydağ), Demographic Structure, Population.

1836 Tarihli (H.1251) Osmanlı Nüfus Defterine Göre Balyanbolu’nun (Beydağ) Demografik Yapısı

Öz

Uzun yıllardır gerilemekte ve birtakım problemlerle uğraşmakta olan Osmanlı İmparatorluğu, XIX. asrın başlarında zor bir durumda idi. Askerî, iktisadî ve içtimâî anlamda maruz kaldığı çıkmaz hâl; devleti, bahse konu alanlarda köklü adımlar atmaya itmişti. Bunun bir gereği olarak ise; ülke içerisinde yaşamlarını idame ettiren erkek nüfusa ve bu nüfusun özelliklerine vâkıf olmak için “ülke geneli nüfus sayımları” yapılmasına karar verildi. İlki 1831 yılında icra edilen sayımlar dolayısıyla; devlet, ülkedeki erkek nüfusu, nüfusun yaş ortalaması, fiziksel özellikleri gibi pek çok bilgiyi toplamış ve ileride atacağı adımları tayin etme imkânını elde etmiştir.

Bu çalışma; günümüzde İzmir’e bağlı olup “Beydağ” ismini taşıyan Balyanbolu’yu ve Balyanbolu’nun XIX. yüzyılın ilk yarısındaki demografik yapısını ele almıştır. Çalışmanın ana kaynağı ise, 1836 (H.1251) tarihinde hazırlanan ve hâlihazırda Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı’nda “BOA.NFS.d.2989” tasnif numarasıyla kayıtlı bulunan Osmanlı nüfus defteridir. Bahse konu defterin ışığında ilerleyen ve elde edilen bilgileri de yorum süzgecinden geçiren bu çalışmada Balyanbolu’da ikamet eden erkek nüfusun isim, lâkap, unvan bilgileri; erkek nüfusun yaş ortalaması, meslek bilgileri, erkeklerin sakal, bıyık, boy özellikleri ile engel durumları gibi pek çok hususa yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Nüfus Defteri, Balyanbolu (Beydağ), Demografik Yapı, Nüfus.

Giriş

Kuruluş yıllarından itibaren merkeziyete önem vermiş olan Osmanlılar, devletin merkezî yapısını güçlü kılmak adına birtakım adımlar attılar. Ancak merkezî yapının kuvvetini adâlet, askerî teşkilât, yönetim usulü, vergi düzeni vb. hususlar ekseninde muhafaza etmeyi tasavvur etseler bile; devlet, zaman içerisinde iç ve dış kaynaklı olarak pek çok alanda tahribata uğramıştır. Bunun neticesinde ise; kuruluş yıllarından beridir her türlü hususun ve gelişmenin kayıt altında tutulmasını âdet edinmiş olan devlet yapısı, daha önceki süreçte belirli aralıklarla¹ tutulan ve fethedilen yeni yerlerde daha titiz bir şekilde yürütülen² nüfus sayımları ile vergi toplama usullerini güncelleme çabasına girmiştir. Her dönemin kendi uleması tarafından ileri sürülen değiştirme/güncelleme talepleri; ordunun ve iktisadî yapının “belkemiği” olarak değerlendirilen erkeklerin sıkı bir kayda tâbi tutulması gerektiğine temas etmiştir. Lâkin bu türden kayıtların ülke geneline yayılması ve genel olarak “ülkenin erkek nüfusunun belirlenmesi” XIX. asrın ilk yarısında değin, tam anlamıyla gerçekleştirilmedi.

Osmanlı İmparatorluğu, XIX. asra gelindiğinde oldukça zor bir durumda bulunmakta idi. İç siyasette isyanlar, taht değişiklikleri, askerinin ve birtakım devlet adamlarının hoşnutsuzlukları, Osmanlı ile “düvel-i muazzama” arasındaki gerginlikler, Rus-Osmanlı savaşları gibi pek çok mesele, ülkenin geleceğini tehdit etmekteydi. Özellikle XVIII. asırdan itibaren süregelen ve Osmanlılar üzerinde ciddi tesirler meydana getiren Osmanlı-Rus savaşları; devleti, askerîye başta olmak üzere gayet muntazam bir ıslahata mecbur bırakmakta idi. Askerlik alanında elzem görülen ıslahatın yapılması ise, sağlam bir iktidara ve köklü değişikliklere ihtiyaç duydu. Nitekim böylesi cesaretli bir adım atan Sultan II. Mahmud, yeniliklerin önünü tıkayan ve özellikle “payitahttaki muhalefetin temsilcisi” gibi hareket eden Yeniçeri Ocağı’nı kaldırdı (1826). Ocak’ın ve mensubu olan pek çok askerinin ortadan kaldırılması, yeni bir sorunu ortaya çıkardı: Disiplinli bir ordu ve bu orduya mensup asker ile modern teçhizat... Bahse konu sorunu çözmek amacıyla ciddi adımlar atmak zorunda kalan devlet, maddî ve insanî kaynaklarını tespit etmeliydi. Bu yüzden; dönemin devlet adamları ve ileri gelen şahsiyetleri, yaşanmakta olan zorlu sürece yönelik lâyhalar (raporlar) kaleme aldılar ve “devletin, tebaasındaki erkekleri ve bu erkeklerin maddî durumlarını kaydetmesi gerektiğini” vurguladılar.³ Bunun üzerine; daha evvelki süreçte toprağa dayalı olarak parça parça tutulan ve düzenli takibatı yapılamayan kayıtlar, “ülke geneli nüfus sayımları” şekline büründü.

Ülke geneli nüfus sayımlarının yapılması, birtakım kriterlerin çerçevesinde gerçekleşecekti. İlk evvel, sayımları yapacak ve sayımlara iştirak edecek olan kimselerin vasıflı ve bu işin hakkını verecek mahiyette olmaları hedeflendi. Sayımlara yönelik kapsamlı bilgiler edinen memurlar ile sayım yapılacak yöre halkının ileri gelenleri (muhtar, kocabaşı, müftü, imam, ulema, müderris, papaz, haham vb.) arasında “ortaklaşa hareket” zemini oluşturulması düşünüldü.⁴ Zira “sayımların askerlikle ilgili olduğu” kanaatinin yaygın olmasından ötürü; yöre halkı arasından birtakım kimseler, memurlara yanlış bilgiler verebilirlerdi. Bu yüzden; deftere kaydedilecek kişilerin bizâtihi görülmesi, onlara ait unvanların, fiziksel (boy, sakal, bıyık bilgileri ve rahatsızlık, engellilik hâli vb.) özelliklerinin, yaş bilgilerinin bir bütün hâlinde kaydedilmesi kararlaştırıldı ve 1831 yılındaki sayımlar, bu karar ekseninde gerçekleşti.⁵

1831 yılında yapılan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun genelini kapsayan nüfus sayımları, yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde gerçekleştirildi. Ancak ülkenin her kesiminde aynı hassasiyet gösterilmediği ve defterler içerisinde “müşterek bir yazım tarzı bulunmadığı” da kolaylıkla ifade

¹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, C.I-II, Haz. Neşet Çağatay, (Ankara: TTK Yayınları, 1979), 134.

² Karal, Enver Ziya. *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı-1831*, (Ankara: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları, 1943), 7.

³ “Râgıb Efendi’nin İslahat Lâyihası”. Aktaran: Enver Ziya Karal, *Tarih Vesikaları*, C.1, S.5 (1942), 356.

⁴ Remzi Çavuş, “Geçmişin Yorumlanmasında Nüfus Defterlerinin Rolü”. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 4 (1), (2018), 53-54.

⁵ BOA, HAT, 336/19258; Mahir Aydın. “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”. içinde *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1990), 84-86.

edilebilir. Bu husus o kadar barizdir ki; sayım yapılan bölge içerisinde birbirine komşu kazaların kayıtlarında dahi ciddi bir fark vardır. Örneğin; Balyanbolu'nun 1831 sayımı ile aynı tarihte Birgi'de yapılan sayım arasında ciddi fark vardır. Birgi'ye ait defterde yaş bilgilerinin muntazam bir şekilde kaydedilmesi ile sakal, bıyık, boy bilgilerinin de aynı hassasiyetle kaydedilmiş olması, bahse konu durumu açıklar niteliktedir. Zira Balyanbolu'ya ilişkin defter, zikredilen durumun aksi yönünde bir vaziyette bulunmakta ve ekseriyetle “askerlik çağındaki” erkekler ile “askerlik yapabilecek durumda olan” erkekler hakkında detaylı bilgi vermektedir.⁶ Fakat 1831 yılındaki sayıma “tezat” olarak; Balyanbolu'nun 1836 tarihli nüfus defteri, muntazam bir şekilde tutulan ve yaşlı-genç ayrımı yapmaksızın her erkeğin yaşı, fizikî özelliği (sakal-bıyık ve boy), engel durumu, isim ve lâkap bilgileri hakkında detaylı veren bir mahiyettedir.

Balyanbolu Kazası'nın XIX. yüzyılın ilk yarısındaki durumu hakkında bilgi veren 3 adet nüfus defteri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk nüfus sayımı neticesinde tutulmuş olan defterdir. Bu defter, 9-11 Ocak 2025 tarihleri arasında Ege Üniversitesi'nde düzenlenen I. Ulusal Yerel ve Sözlü Tarih Araştırmaları Öğrenci Sempozyumu'nda ele alınmışsa da “1831 Tarihli (H.1246) Osmanlı Nüfus Defterine Göre Balyanbolu'nun (Beydağ) Demografik Yapısı” başlıklı bildirinin tam metni, henüz “yayım aşamasında” bulunmaktadır. 1836 tarihli olan ikinci defter ise, bir bütün hâlinde çalışmamıza konu olmuştur. Ancak, 1836 tarihli nüfus defterine yönelik “karye bazında” iki adet sempozyum bildirisi bulunmaktadır ki; bunlardan yalnızca bir tanesi, daha sonraki süreçte farklı bir mecrada neşredilmiştir.⁷ Görüldüğü üzere; Balyanbolu'ya ait nüfus defterleri hakkında birtakım çalışmalar bulunmasına rağmen, kazanın bir “bütün” olarak değerlendirmesi yapılmamıştır.

Balyanbolu'nun nüfusuna dair tutulan 1836 tarihli defter; Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda “BOA.NFS.d.2989” tasnif numarasıyla kayıtlı bulunmakta ve 27,5X76 ebadındaki 72 sayfadan oluşmaktadır. Nitekim bu çalışmada; bahse konu nüfus defterinde bulunan veriler ayrı ayrı tasnife tâbi tutularak incelenecek ve Balyanbolu'nun 1836 yılındaki nüfusu, erkek nüfusun fiziksel özellikleri ile isim, lâkap ve unvan bilgileri üzerinde durulacaktır. 1836 tarihli nüfus defterinin verdiği bilgilerin derlenmesi ve yorumlanması sayesinde, XIX. yüzyılın ilk yarısında tutulan diğer nüfus defterleriyle mukayese yapma imkânı doğacak ve bu da bir bölgenin sosyokültürel yapısının değerlendirilmesine katkı sunacaktır. Ayrıca bu çalışma, İzmir tarihi içerisinde henüz irdelenmemiş bir meseleyi ele alacak ve literatüre katkı sağlayacaktır.

1. Balyanbolu'nun Tarihçesi

Günümüzde Küçük Menderes Havzası'nda bulunan Balyanbolu, tarih boyunca pek çok medeniyetin ve siyasi teşekkülün hâkimiyetinde kalmıştır. Tabii ve coğrafi açıdan önemli bir mahallin parçası olması, bu durumun ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Antik dönem içerisinde bir “bütün” olarak idarî yapılanma içerisinde bulunmayan Küçük Menderes Bölgesi'ne, ekseriyetle Lidyalılar hükümlan olmuşlardır. Dönemin yaşayışı gereği gözlemlere ve birtakım kıymetli unsurlara dayalı “ilâhlaştırma” anlayışı bulunmaktadır ki; Küçük Menderes Nehri'nin suladığı geniş arazi de bu durumdan nasibini almış ve bu nehre verilen “Kaystros” adı, bölgeyi de isimlendirmiştir. “İrmak tanrısı” ismine tekabül eden bu isim⁸, günümüzdeki pek çok yöreyi kapsamaktadır.⁹ Öyle ki; Osmanlı İmparatorluğu döneminin Balyanbolu veya Balyambolu'su, günümüzün Beydağ'ı olan da Palaiapolis de bu bölgede bulunuyordu. Helen dilinden olan “Palaiapolis” sözcüğü; kelime anlamı olarak “eski” anlamına tekabül eden “palaia” kelimesi ile “şehir” anlamını karşılayan “polis” kelimesinin bileşimiydi.¹⁰

⁶ BOA.NFS.d.2988

⁷ Bkz. Mehmet Başaran. “1836 ve 1842 Tarihli Nüfus Sayımında Balyanbolu/Küre Köyü”. *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 5, (2017), 69-78.

⁸ Samet Yıldız. *Aydın Vilâyet Sâlnâmelerinin Işığında Kiraz*. (İzmir: Efe Ofset, 2024), 14.

⁹ Veli Sevin. *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, C.I, (Ankara: TTK Yayınları, 2001), 188-189; Yıldız, *Aydın Vilâyet Sâlnâmelerinin Işığında Kiraz*, 14.

¹⁰ Bilge Umar. *Türkiye'deki Tarihî Adlar*, (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1993), 632.

Lidyalıların bölgedeki hâkimiyetleri, Pers tahakkümünün Anadolu'daki yayılmacılığından etkilendi. Nitekim M.Ö. 546/547 yılında Batı Anadolu üzerinde faaliyetlerde bulunan Pers Kralı II. Kyros, Lidya Hükümdarı Kroissos'u mağlûp etti ve Lidyalıların hükümrancılığını ortadan kaldırdı. Bölgede başlayan Pers idaresi, Makedonya Kralı İskender'in bölgeye harekât düzenlediği M.Ö. 334 yılına değin devam etti. M.Ö. 334 yılında Pers hâkimiyetine son veren Büyük İskender, bölgenin idarî yapısına dokunmadı; yalnızca önemli makamlara atamalarda bulundu.¹¹

Lidyalılar devrinde şehir yönetimi bulunmayan Palaiapolis, bölgede Roma hâkimiyetinin başlamasına kadarki süreçte benliğini muhafaza etmiştir. Roma hâkimiyetinde idarî taksimattan nasibini almış ve Kaystros Bölgesi'nin doğu kısmına tekâbül eden Kilbianon Bölgesi'ne tâbi olmuştur. "Aşağı" ve "Yukarı" olarak adlandırılan Kilbianon Bölgesi; adını Küçük Menderes Nehri'nin doğduğu yerden, Coloe'nin (Kiraz) Kadın Deresi (Kilbos) mevkiinden almıştır.¹² Bu adlandırma içerisinde Coloe ve Palaiapolis "Yukarı Kilbianon" dâhilinde, Neikaia (Ayasuret) ise, "Aşağı Kilbianon" dâhilinde bulunmakta idi.¹³

Anadolu, 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından hızlıca "Türk Yurdu" hâline gelmekte idi. Doğu Roma'nın acziyeti ve ordusunun tükenmişliği, Türklerin ilerlemesine destek sağlamış unsurlardandı. Bundan ötürüdür ki; Emîr Çaka, 1081 yılında İzmir dolaylarını fethedince burada ilk defa Türk hâkimiyeti başlamış ve "Palaiapolis" adının "Balyanbolu" olması da bu dönemde meydana gelmiştir.¹⁴ Anadolu'da yerleşen Türk hâkimiyeti, gerek beylikler arasındaki mücadeleler ve gerekse Avrupa'daki Hristiyanlar tarafından düzenlenen Haçlı Seferleri silsilesi dolayısıyla zor durumda kalmıştır ki; Batı Anadolu'nun önemli bir şehri olan İzmir de bu durumdan nasibini almıştır.

Haçlı Seferleri sürecinde kaybedilen Küçük Menderes Havzası, Bizans ile Selçuklular arasında rekâbete ev sahipliği yapmıştır. Bahse konu rekâbet; "Tavaifü'l-Mülûk" olarak da adlandırılan II. Beylikler Dönemi'nde, Aydınogullarının bölgede otorite tesis etmelerine değin sürmüştür. 1390 yılında Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid tarafından ele geçirilen bölge, 1402 Ankara Savaşı'na değin Osmanlıların hâkimiyetinde kalmıştır.¹⁵ Ankara Savaşı'nın akabinde yeniden bağımsız olan Aydınogulları, II. Murad Dönemi'nde tamamen ortadan kaldırılmıştır (1426). Balyanbolu, bahse konu zaman dilimi içerisinde Osmanlı hâkimiyetine dâhil olmuştur.

Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra uzun bir müddet "kendi hâlinde" bırakılan Balyanbolu, Fatih Sultan Mehmed Dönemi'ndeki bir "tapu tahrir defteri" bünyesinde kendisine yer bulmuştur. Aydın Livası'na ait olan 1451 tarihli bu defterde, Balyanbolu'nun bir "subaşı hassı" hüviyetindeki bir köy olduğu ve bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girmiş olduğu 1390 yılından beri kimlere "tımar" olarak verildiği hakkında bilgi bulunmaktadır. Balyanbolu'ya ilişkin bilgi edindiğimiz bir diğer kaynak da Kânunî Sultan Süleyman Dönemi'ne ait defterdir. Bu deftere göre; Balyanbolu, birkaç kısma ayrılmıştır. Bu kısımlar, Balyanbolu merkezi olarak değerlendirebileceğimiz "Nefs-i Balyanbolu" ile Küre, Alakeçili, Bey, Cibri, Kızılduhan isimli karyelerden oluşmaktadır.¹⁶ Kızılduhan hâricindeki karyeler, uzun müddet isimlerini muhafaza edecekler. Aynı defterden edinilen bilgiler arasında Balyanbolu'da 27 hâne ve 4 mücerred; Küre'de 41 hâne ve 7 mücerred; Alakeçili'de 47 hâne ve 2 mücerred; Bey Karyesi'nde 37 hâne, 7 mücerred ve 1 imam; Cibri'de 26 hâne, 2 mücerred, 1 imam, 7 hâne-i gebr; Kızılduhan'da da 30 hâne ve 1 mücerred bulunmaktadır.¹⁷ Ayrıca, Balyanbolu'da bulunan pazaryeri de

¹¹ Mestan Yapıcı. *Beydağ (Balyambolu, Palaipolis)*, (İzmir: Sembol Matbaacılık, 1995), 98.

¹² Recep Meriç. "Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyasına Genel Bir Bakış". *Ege Coğrafya Dergisi*, 4 (1), (1988), 203.

¹³ Meriç, "Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının ...", 203; Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s.180.

¹⁴ Yapıcı. *Beydağ (Balyambolu, Palaipolis)*, 100.

¹⁵ *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Çeviren: Nihâl Atsız, (İstanbul: MEB Yayınları, 1992), 59.

¹⁶ *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)*. (Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995), 425-246.

¹⁷ *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)*, 425-428.

oldukça önemli bir ticaret merkezidir ki; pazarın yıllık ihtisab vergisinin 5167 akçe tutması, bahse konu ifadeyi desteklemektedir.¹⁸

Ortaya koyduğu *Seyahatnâme* külliyyatı ile seyahatnâme literatüründe yer edinen ve dünya çapında ün kazanan Türk seyyah Evliya Çelebi, yarım asrı geçen seyahati süresince pek çok coğrafyayı gezmiştir. Anadolu, Ortadoğu, Balkanlar, Kafkaslar, Kırım, Afrika ve Avrupa gibi pek çok bölgede/coğrafyada yaptığı seyahatleri ve seyahati süresince deneyimlediklerini sırasıyla kaydetmiş ve büyük bir seyahatnâme ortaya koymuştur. Seyahat sürecinde Batı Anadolu'daki pek çok yerleşim birimini de görmüş ve buralar hakkında önemli veriler aktarmıştır ki; kendisinin Balyanbolu'ya dair gözlemleri, şöyle özetlenebilir: Balyanbolu Kazası; kendisine bağlı yedi yerleşim biriminden oluşan, üç yüz hâne ile bir câmiî bulunan, haftalık meşhur ve kıymetli bir pazarı bulunan, pamuk ziraatında önemli bir yer olan ve pembe renkte kumaşlar üreten, bol miktarda meyankökü bulunmasından dolayı "biyan-bol" ve "balyanbol" olarak adlandırılan bir bölgedir.¹⁹ Yine Evliya Çelebi'ye göre; Balyanbolu'ya bağlı bulunan Tasahorya (Tasavra), güzel bir coğrafyaya sahip olan, 1 câmiî ve 3 mescidi bulunan, çatıları kiremitle örtülü ve gayet mamur 500 hâneyi bünyesinde barındıran, 1 adet han ve 7 adet dükkânı bulunan, 1 adet hamama sahip olan, güzel narlar ve kirazlar yetiştirilen bir nahiyedir.²⁰

Balyanbolu'nun XIX. asrın ilk yarısındaki durumu hakkında bilgi veren kaynaklar arasında nüfus defterleri ve temettüât defterleri gelmektedir. 1831 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre; Balyanbolu'da Güre, Çomaklar, Somuncular, Cibre, Halı, Yeni Çiftlik, Süleymanlı, Tasavra, Alakeçili, Muhtablar, Yukarı Çiftlik, Yenişehir, Avuncular, Beyköy, Yağcılar adlarını taşıyan 15 adet karye bulunmaktadır.²¹ Bu 15 karye üzerinde toplam 1719 erkek (12'si gayrimüslim²²) barınmaktadır. XIX. yüzyıl içerisindeki bir diğer defter grubu ise, temettüât defterleridir. 1845 tarihli temettüât defterlerine göre, Balyanbolu'nun durumu şöyle özetlenebilir:

Temettüât defterlerinde ismi geçen köyler arasında Bey, Küre, Uncular (büyük ihtimâlle Avuncular ile karıştırıldı), Mutaflar (Muhtablar), Süleymanlar, Aşağı Çiftlik, Yukarı Çiftlik, Yenişehir, Alakeçili, Halı, Yağcılar, Tasavra, Cibre, Somuncular, Çomaklar adını taşıyan 15 karye bulunmaktadır.²³ Nüfus yoğunluğu bakımından Çomaklar (185 hâne), Bey (155 hâne) ve Küre (135 hâne) karyelerinin başı çektiği 15 karyede toplam 756 hâne bulunmakta ve Balyanbolu genelinde, tahminen (Hâne x 5 usulüne göre) 3780 kişi yaşamaktadır.²⁴ Temettüât defterlerine göre; XIX. yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirilen iktisadî faaliyetler ve bu faaliyetlerin türleri, şunlardır: Tarımsal üretimde şair, hinta, darı, çavdar, bürölce, kendir, bostan, yonca, kiraz, ceviz, elma, bağ, kestane, palamut, zeytin; hayvansal üretimde büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, yük ve binek hayvancılığı, arıcılık ve ipekböcekçiliği gibi faaliyetler bulunmaktadır.²⁵ Ayrıyeten; bölgede kar kuyusundan, kahvehane ve berber gibi emlaktan, ticaretten gelir elde eden kişiler de bulunmaktadır.

1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnâmeleri'nin yayımlanması, Osmanlı İmparatorluğu'nun mahallî idaresi üzerinde ciddi tesirler meydana getirmiş ve vilâyetler ile sancakları, büyük oranda son hâline bürünmüştür. 1864 Nizamnâmesi'nin akabindeki süreçte yayımlanan *H.1285/M.1868 Tarihli Sâlnâme-i Devlet-i 'Âliyye-i Osmanîyye*, İzmir'e bağlı idarî yapıları şöyle sıralamaktadır:

"Aydın Vilâyeti - İzmir Sancağı

Nefs-i İzmir, Nahiye-i Birûnâbad [Bornova], Nahiye-i Seydiköy [Gazimur], Nahiye-i Torbalı maa Tiryande, Nahiye-i Nif [Kemalpaşa], Urla, Nahiye-i Seferihisar, Nahiye-i Kilizman [Güzelbahçe],

¹⁸ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), 428.

¹⁹ Evliya Çelebi. *Seyahatname*, C.9, (İstanbul: Devlet Matbaası, 1935), 180.

²⁰ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, 181.

²¹ BOA.NFS.d.2988.

²² BOA.NFS.d.7352-7.

²³ Özlem Yıldız. "19. Yüzyıl Ortalarında Beydağ (Balyambolu) Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: 2000), 10.

²⁴ Yıldız, "19. Yüzyıl Ortalarında Beydağ (Balyambolu) Kazasının ...", 20.

²⁵ Yıldız, "19. Yüzyıl Ortalarında Beydağ (Balyambolu) Kazasının ...", 49-50; 71-78.

Menemen, Nahiye-i Yamanlar, Nahiye-i Karşuyaka, Foçateyn, Nahiye-i Güzelhisar-ı Menemen, Kuşadası, Nahiye-i Çanlı, Nahiye-i Ayasuluğ [Selçuk], Çeşme, Nahiye-i Alaçatı, Nahiye-i Karaburun, Tire, Nahiye-i Bayındır, Ödemiş, Nahiye-i Birgi, Nahiye-i Keles maa Balyanbolu [Beydağ]²⁶

H.1285/M.1868 Tarihli *Sâlnâme-i Devlet-i ‘Âliyye-i Osmanîyye*’de görüldüğü üzere; Balyanbolu, bir “nahiye” olmak kaydıyla Ödemiş Kazasına bağlıdır. Nahiyeinin XIX. yüzyılın ortalarından nihâyetine kadarki durumu, ana hatlarıyla şöyledir:

Alakeçili, Bey, Tasavra, Cibre, Halı, Hamidiye, Süleymanlar, Tabaklar, Küre, Muradiye ve Mumcular karyelerini bünyesinde barındıran Balyanbolu’da²⁷; 1891 yılında 5687 (2863 kadın - 2824 erkek) kişi²⁸, 1893 yılında 1319 hânedeki toplam 5837 (2971 kadın - 2866 erkek) kişi (hâne başına 4,42 kişi)²⁹, 1894 yılında 1319 hânedeki toplam 5877 (3002 kadın - 2875 erkek) kişi (hâne başına 4,45 kişi)³⁰, 1895 ile 1896 yıllarında da 5960 (3056 kadın - 2904 erkek) kişi³¹ yaşamaktadır. Nahiyeinde perşembe günleri -ki hâlen öyledir- ve Halı Karyesi’nde (bugün Halıköy) de pazartesi günleri pazar kurulmaktadır.³²

Şemseddin Sâmî, “*Kâmusü’l-Â‘lâm*” adlı meşhur sözlüğünde Balyanbolu’ya dair şu bilgileri vermektedir:

“Aydın Vilâyeti’nde İzmir Sancağı’nın (Ödemiş) Kazası’na tâbi nâhiye merkezi bir kasaba olup, Ödemiş’in 28 kilometre şark-ı cenûbûsinde ve Küçük Menderes’e dökülen bir çayın kenarında vakidir. Nâhiyesi 24 karyeden mürekkektir.”³³

Epeyce uzun bir müddet zarfında nahiye kimliğini muhafaza eden Balyanbolu, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından da bu kimliğini sürdürmüş ve 1987’de “ilçe” kimliğini elde etmiştir.³⁴

2. 1836 (H.1251) Tarihli Osmanlı Nüfus Defterine Göre Balyanbolu’nun (Beydağ) Demografik Yapısı

Nüfus

1836’da icra edilen nüfus sayımına göre; bir “kâza” hüviyetinde bulunan Balyanbolu’da 15 adet karye bulunmaktadır. Bu karyeler; Bey, Yağcılar, Yürekler/Yörükler, Aşağı Çiftlik, Yukarı Çiftlik, Tasavra (Erikli), Çomaklar, Süleymanlar, Muhtablar, Avuncular, Yenişehir, Cibre (Yeniyurt), Somuncular, Küre, Alakeçili adını taşımaktadırlar. İlk nüfus sayımından farklı olarak “hâneye dayalı nüfus sayımı” olan ve karyelerdeki hâne sayılarını da kayıt altına alan 1836 sayımına göre; bünyesinde 823 adet hâne barındıran Balyanbolu’da 1803 kişilik erkek nüfusu yaşamaktadır. Erkek nüfusu arasında kaydedilen 7 kişilik gayrimüslim nüfus -tıpkı 1831 yılındaki sayımda görüleceği gibi³⁵- yalnızca Bey Karyesinde (Beyköy) ikamet etmektedir.

Daha önce ifade ettiğimiz gibi; hâne bilgisi dâhilinde birtakım tahminî çıkarımlara varmak mümkündür. “Hâne x 5” metodu vâsıtasıyla ulaşacağımız tahminî tespiti göre; 1803 hânedeki meydana gelen olan Balyanbolu Kazasında “4115” kişilik bir nüfus barınmaktadır. Bahse konu nüfusun “karye-karye” dağılımı ise, şöyledir:

²⁶ *Sâlnâme-i Devlet-i ‘Âliyye-i Osmanîyye*, 1285 (1868), 179.

²⁷ *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1312 (1894), 228-229.

²⁸ *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, C.2, 1308 (1891), 408.

²⁹ *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1311 (1893), 198.

³⁰ *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1312 (1894), 228.

³¹ *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1312 (1894), 228; *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1313 (1895), 204.

³² *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*, 1304 (1888), 386.

³³ Şemseddin Samî. *Kâmusü’l-Â‘lâm*, C.5, (İstanbul: Mihran Matbaası, 1896), 418.

³⁴ *Resmî Gazete*, 1987, 43.

³⁵ BOA.NFS.d.7352-7.

Tablo-1: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterine Göre Balyanbolu'nun Nüfusu

Karye / Mahalle / Çiftlik Adı	Toplam Hâne Adedi	Erkek Nüfusu	Tahminî Genel (Kadın-Erkek) Nüfus (Hâne x 5)
Karye-i Bey	198	407 (400 + 7 Reaya)	990
Karye-i Yağcılar	24	52	120
Karye-i Yürekler/Yörükler	21	56	105
Karye-i Aşağı Çiftlik	18	45	90
Karye-i Yukarı Çiftlik Tâbi-i Aşağı Çiftlik	8	17	40
Karye-i Tasavra	64	148	320
Karye-i Çomaklar	155	357	775
Karye-i Süleymanlar	21	52	105
Karye-i Muhtablar Tâbi-i Süleymanlar	7	12	35
Karye-i Avuncular	17	32	85
Karye-i Yenişehir	34	78	170
Karye-i Cibre	49	104	245
Karye-i Somuncular	32	70	160
Karye-i Küre	160	339	800
Karye-i Alakeçili	15	34	75
Toplam	823	1803	4115

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere; Balyanbolu Kazasındaki nüfus, belirli karyelerde yoğunluk göstermektedir. Bey Karyesi [407 kişi (tahminî nüfus 990 kişi)], Çomaklar [357 kişi (tahminî nüfus 775 kişi)] ve Güre [339 kişi (tahminî nüfus 800 kişi)] karyeleri, bünyelerinde barınan nüfus bakımından ilk üçte yer almaktadırlar. Muhtablar [12 kişi (tahminî nüfus 35)], Yukarı Çiftlik (17 kişi [tahminî nüfus 40 kişi]), Alakeçili [34 kişi (tahminî nüfus 75 kişi)] ve Avuncular [32 kişi (tahminî nüfus 85 kişi)] karyeleri ise, nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu karyelerdir. Kâza dâhilindeki toplam erkek nüfusunu (1803), karye sayısına (15) böldüğümüzde ise, 120,2 sayısı ile karşılaşır ki; bu, karye başına düşen ortalama erkek sayısıdır. Aynı hesaplamayı “tahminî genel nüfus” üzerinden yapacak olursak; 1836 yılında Balyanbolu’da ikamet eden 4115 kişilik genel nüfusu, 15 karyeye oranlarsak “274,33” sayısı ile karşılaşırız.

1836 nüfus sayımına göre; Balyanbolu’da ikamet eden nüfusun yaş dağılımı, şöyledir:

Tablo-2: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Göre Yaş Bilgileri

Yaş Aralığı	Adet
1 - 10	629
11 - 20	323
21 - 30	296
31 - 40	247
41 - 50	123
51 - 60	117
61 - 70	42
71 - 80	19
81 - 90	3
91 - 100	4
100 - +	0
Belirsiz	X
TOPLAM	1803 Kişi ve 1803 Adet Yaş Bilgisi

Tabloda görüldüğü üzere; Balyanbolu nüfusunun en yoğun olduğu yaş aralığı, 629 kişiyi bünyesinde barındıran “1-10 yaş” aralığıdır. Çocuk yaşta vefatın oldukça yoğun olduğu ve doğan pek çok insanın orta 10’lu ve 20’li yaşlara bile ulaşamadığı göz önüne alınırsa; salgın hastalıklar ile beslenme ve barınma

gibi yaşam koşullarının “yaşam ile ölüm arasında önemli bir rol oynadığı” çıkarımına varılabilmektedir. Defterde “belirsiz” olarak tespit edilen yaş bilgisi bulunmamaktadır ki; bu durum, bahse konu defterin, daha önce bahsetmiş olduğumuz 1831 tarihli nüfus defterine nispetle “daha ciddi bir şekilde” tutulduğunu gösteren bir diğer husustur.

Tabloda belirtmesek de bahse konu yaş grubu içerisinde en kalabalık yaşlar, şunlardır: 1-10 yaş aralığında 1 (112 kişi), 8 (81 kişi) ve 10 (78 kişi) yaş; 11-20 yaş aralığında 20 (74 kişi) ve 15 (61 kişi) yaş; 21-30 yaş aralığında 30 (111 kişi) yaş ve 25 (89 kişi) yaş; 31-40 yaş aralığında 35 (111 kişi) ve 40 (87 kişi) yaş; 41-50 yaş aralığında 50 (54 kişi) ve 45 (53 kişi) yaş; 51-60 yaş aralığında da 60 (63 kişi) yaş, grubunun en kalabalık yaşlarıdır. 1836 nüfus sayımına göre; Balyanbolu’nun en uzun yaşayan erkeği, 100 yaşında bulunan iki kişidir.

Nüfus defterlerinde kayıtlı olan bilgiler arasında, ölüm (mevt) bilgisi de bulunmaktadır. Defterin tutulmasından sonraki süreçte vefat eden insanlarla veya defterin tutulma sürecinde vefat etmiş olanlar; ilgili hâneye kaydedilmiş ve üstü çizilerek “mevt” notu yazılmıştır. Balyanbolu’ya ait 1836 tarihli defterin tamamı incelendiğinde görülmektedir ki; defterde 424 adet bulunmakta olan “mevt” kaydı, ekseriyetle, 1-10 yaş aralığındaki kişilere düşülmüştür. Bu da çocuk yaşta vefatın yaygın olduğunun en açık göstergesidir.

Meslekler

Meslekler, bir bölgenin sosyo-ekonomik yapısını derinden etkileyen olguların başında gelirler. Bölgenin gelişmişlik düzeyini, istihdam oranını, meslek türlerinin gelişmesine göre arz-talep durumu ve kültürel etkileşimi “meslekler üzerinden” yorumlamak gayet tabii ve temel bir çıkarımdır. Dolayısıyla; meslekî yapılanma, bir bölgenin tarihî seyrini ele alma ve günümüz ile geleceğe dönük planlar yapma noktasında oldukça ciddi bir veri kaynağıdır. Meslekler noktasında doyurucu bilgiler içeren 1836 Tarihli Osmanlı Nüfus Defteri’ne göre; Balyanbolu’da icra edilen meslekler ve icra eden kişilerin adedi, aşağıdaki gibidir:

Tablo-3: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen Meslekler ve İcracılarının Adedi (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Meslek ve İcracılarının Adedi (Toplam)	Sıra Nu.	Meslek ve İcracılarının Adedi (Toplam)	Sıra Nu.	Meslek ve İcracılarının Adedi (Toplam)
1	Arabacı - 3	23	Duvarcı - 6	45	Keçeci - 6
2	Asâkirden Muhreç - 2	24	Dülger - 3	46	Kılıcı - 1
3	Ayrancı - 1	25	Eskici - 19	47	Kömürcü - 9
4	Bağcı - 1	26	Fırıncı - 1	48	Limoncu - 1
5	Bahçıvan - 1	27	Gülcü - 3	49	Mıhçı - 10
6	Bakkal - 1	28	Hademe - 30	50	Muâllim-i Sıbyan - 4
7	Balıkçı - 5	29	Hatib - 15	51	Muytab - 12
8	Berber - 10	30	Hanbal - 2	52	Müftü - 1
9	Bezzaz - 69	31	Hancı - 1	53	Müezzin - 2
10	Boyacı - 1	32	Hizmetkâr - 1	54	Nalband - 14
11	Börekçi - 8	33	Hoca - 9	55	Pehlivan - 1
12	Celeb - 1	34	Irgad - 326	56	Sabancı - 2
13	Çamurcu - 1	35	İplikçi - 49	57	Saki - 3
14	Çıracı - 2	36	İmam - 46	58	Seyis - 2
15	Çiftçi - 145	37	Kadı - 18	59	Sığırtmaç - 10
16	Çilingir - 1	38	Kahveci - 6	60	Sünnetçi - 2
17	Çoban - 4	39	Kalfa - 1	61	Tekneci - 1
18	Çulha - 60	40	Kalyoncu - 1	62	Terzi - 4
19	Debbağ - 24	41	Karcı - 1	63	Tımarlı Süvari Tekaüdü - 1
20	Değirmenci - 5	42	Kasab - 32	64	Tüccar - 2

21	Demirci - 86	43	Katırcı - 29	65	Tüfenkçi - 8
22	Deveci - 5	44	Katmerci - 1	66	Yağcı-2
TOPLAM: 66 Farklı Meslek					

Yukarıdaki tabloda (Tablo-3) paylaşılan verilere göre; Balyanbolu’da en fazla icracısı olan meslekler, şunlardır: Irgad (326 kişi), çiftçi (145 kişi), demirci (86 kişi), bezzaz (69 kişi), çulha (60 kişi), iplikçi (49 kişi), imam (46 kişi), kasab (32 kişi), hademe (30 kişi), katırcı (29 kişi), debbağ (24 kişi). Bununla birlikte; Balyanbolu, -sayıları az da olsa- pek çok meslek grubuna ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar arasında çilingir (1 kişi), çoban (4 kişi), değirmenci (5 kişi), terzi (4 kişi) gibi meslekler bulunmaktadır. 12 kişiden mürekkep olup Balyanbolu’daki bir karyeye, Muhtablar’a adını veren ve Farsça kökenli bir kelime olan Muýtâb; “kıl” anlamına gelen “muy” sözcüğü ile “dokuyan/dokumak” anlamına gelen “tab” kelimesinin bileşimidir.³⁶

Balyanbolu’da ikamet etmekte olan ve askerlik çağında bulunan 21 kişide “asâkir-i redif” kaydı bulunmaktadır. Osmanlı askerî teşkilâtı içerisinde bulunan ve hâlihazırda görev yapan (muvazzaf) askerlerden farklı olan Asâkir-i Redif; Sultan II. Mahmud Dönemi’nde kurulan (1834) Redif Ordusu’na bağlı olarak belirli dönemlerde talime tâbi tutulan ve barış zamanlarında da ikamet ettiği mahalde “çift-çubuk” işleriyle uğraşan “yedek asker”dir.³⁷ Ayrıca; Bey karyesinde 131 numaralı hâneeye kayıtlı olan Mehmed bin Halil ile Yenişehir karyesinde 33 numaralı hâneeye kayıtlı olan Irgad Mehmed hakkında “asâkirden muhreç” kaydı düşülmüştür. Yâni, bu iki kişi, ordudan ihraç edilmiştir.

Muhtarlar hem dönemin idarî yapısı bakımından hem de nüfus sayımlarının icra edilmesi bakımından oldukça önemlidirler. Dolayısıyla; nüfus defterleri, meslekler hakkında bilgi barındırdıkları gibi bölgede vazife icra eden muhtarlar hakkında da bilgi bulunmaktadırlar. 1836 tarihli nüfus defterine göre; Balyanbolu’daki muhtarlar hakkındaki bilgiler şöyledir:

Tablo-4: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Göre Balyanbolu’daki Muhtarlar

Karye Adı	Muhtar-ı Evvel	Muhtar-ı Sâni
Karye-i Bey	Hüseyin Ağa oğlu Çiftçi Ali Ağa (Yaş-55)	Hacı Hüseyin oğlu Kasab Hacı Hasan (Yaş -65)
Karye-i Yağcılar	Devecioğlu Irgad Hüseyin (Yaş -58 / Mevta)	Sabancı Ali oğlu Çiftçi İbrahim (Yaş - 60)
Karye-i Yürekler/Yörükler	Mustafa oğlu Çiftçi Hacı Mehmed (Yaş - 55) (Mevta)	Mustafa oğlu Çiftçi Hacı Süleyman (Yaş - 50) (Mevta)
Karye-i Aşağı Çiftlik	Ekiz Hasan oğlu Çiftçi Mehmed (Yaş - 35) (Mevta)	Çiftçi Kara Hüseyin bin İbrahim (Yaş - 55)
Karye-i Tasavra	Molla Yusuf oğlu Irgad Mustafa (Yaş - 45)	Şişik Ahmed oğlu Çulha Osman (Yaş - 65)
Karye-i Çomaklar	Ahmed Beşe oğlu Aycı (?) Hacı Mehmed (Yaş - 65)	Karagöz Hacı Mustafa oğlu Bezzaz Hacı Osman (Yaş - 35)
Karye-i Süleymanlar	Çakır İbrahim oğlu Irgad Ali (Yaş - 30) (Mevta)	Davud oğlu Irgad Mustafa (Yaş - 70) (Mevta)
Karye-i Avuncular	Hacı Ahmed oğlu Bezzaz Mestan (Yaş - 45)	Hacı Ali oğlu Katırcı Hüseyin (Yaş - 35)
Karye-i Yenişehir	Süleyman Halil oğlu Çiftçi Osman (Yaş - 30)	Yunus Mehmed oğlu Çiftçi Hasan (Yaş - 36)

³⁶ Ahmed Vefik Paşa. *Lehçe-i Osmanî*. C.II, (Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası, 1889), 1410.

³⁷ Güven Dinç. “Antalya Redif Taburu’nun Kuruluşu ve İşleyişi”. *XVIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri* içinde (ss.191-212) C.6, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018), 194.

Karye-i Cibre	Molla Veli oğlu Bezzaz Hacı Mehmed (Yaş - 57)	Kara Hacı İbrahim oğlu Çiftçi Hacı Mehmed (Yaş - 30)
Karye-i Somuncular	Hacı Mehmed oğlu Debbağ Hacı Ali (Yaş - 60)	Halil oğlu Hademenen Hâfız Mustafa (Yaş - 35)
Karye-i Küre	Kazab(?) Ahmed oğlu Haffaf Hacı İbrahim (Yaş - 32)	Hasan oğlu Çulha Molla Halil (Yaş - 45) (Mevta)
Karye-i Alakeçili	Hacı Musa oğlu Çiftçi Mehmed (Yaş - 60)	Kalyoncu Mehmed oğlu Çiftçi Mustafa (Yaş - 40)

1836 yılında Balyanbolu’da icra edilen mesleklere dair genel bir çıkarım yapacak olursak; Balyanbolu’nun, “XIX. asrın ilk yarısında, birbirini tamamlayan ve birbirinden oldukça farklı alanlara sahip olan pek çok mesleğin icra edildiği bir yer” olduğunu ifade edebiliriz.

Kullanılan İsimler ve Lâkaplar

İsimler

İnsanın kimliğini gösteren ve bulunduğu ortamda ayırt edilebilmesini sağlayan isim, aynı zamanda bir “sosyolojik” malzemedir. Bir bölgenin siyasî, dinî, içtimaî, örfî vb. hususiyetleri hakkında önemli bir “yol gösterici” kaynak olan isimler, bahse konu ifadelerle binaen mahallî tarih için gayet mühimdirler. Dolayısıyla; bünyesinde yüzlerce ve hatta binlerce isim barındıran Osmanlı nüfus defterleri, bir bölgede kullanılan isimler konusunda oldukça önemli bir veri kaynağıdır.

1836 tarihli nüfus defterlerine göre; Balyanbolu’da kullanılan isimler, aşağıdaki gibidir:

Tablo-5: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen İsimler ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	İsim ve Kullanım Adedi (Toplam)	Sıra Nu.	İsim ve Kullanım Adedi (Toplam)	Sıra Nu.	İsim ve Kullanım Adedi (Toplam)
1	Abbas - 2	22	Halil - 91	43	Nebi - 3
2	Abdullah - 35	23	Hamza - 5	44	Oğuz - 1
3	Abdurrahman - 1	24	Hasan - 172	45	Osman - 90
4	Abdülkerim - 5	25	Haydar - 2	46	Ospel - 1
5	Abdülgâni - 1	26	Himmet - 2	47	Ömer - 12
6	Âdem - 2	27	Hüseyin - 238	48	Poti/Pavti (?) - 1
7	Ahmed - 193	28	İbrahim - 179	49	Ramazan - 5
8	Ali - 295	29	İdris - 1	50	Rasim - 1
9	Âlim - 3	30	İlyas - 1	51	Sâlih - 3
10	Aleksi - 1	31	İsa - 2	52	Sefer - 1
11	Anıştaş - 1	32	İsmail - 29	53	Süleyman - 153
12	A’rif - 2	33	Kosta - 1	54	Şâkir - 6
13	Ayvaz - 3	34	Mahmud - 15	55	Şükrü - 1
14	Bekir - 3	35	Mehmed - 697	56	Tâhir - 1
15	Câ’fer - 3	36	Mestan - 14	57	Veli - 3
16	Dimitri - 1	37	Mihal - 2	58	Veliyüddin - 2
17	Dimov - 1	38	Musa - 16	59	Ya’kub - 1
18	Emir - 7	39	Muslih - 5	60	Yanni - 1
19	Ebûbekir - 10	40	Mustafa - 391	61	Yorgi - 2
20	Eyüb - 4	41	Mü’mîn - 1	62	Yunus - 10
21	Habib - 3	42	Nasuh - 2	63	Yusuf - 35
TOPLAM: 63 Farklı İsim					

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; Balyanbolu’da kullanılan isimler arasında Mehmed, Ali, Hüseyin, Hasan, Süleyman, Mustafa, Osman, Ahmed, İbrahim gibi isimler oldukça fazla kullanılmıştır. Dönemin farklı pek çok mahallinde gözlemlenebilecek olan bu durum; Osmanlı tebaasının İslâmiyet’e ve İslâm tarihindeki önemli kişilere gösterdiği hassasiyeti vurgulamaktadır. Zira “Mehmed” adı, “Muhammed” isminin tahrif edilmiş hâli; “Mustafa” adı, Hz. Peygamber ile özdeşleşmiş bir isim; Hasan, Hüseyin isimleri Hz. Muhammed’in torunlarının adı; Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali isimleri de “Hülefâ-yı Râşidîn” Dönemi’nin hâlifelerinin adıdır. 63 farklı ismin bulunduğu tablo (Tablo-4) incelendiğinde gayrimüslim isimlerinin varlığı hemen fark edilecektir ki; mevzuubahis isimler, şunlardır: Anıştaş, Dimov, Aleksi, Kosta, Pavti, Ospel, Mihal, Yanni, Yorgi, Dimitri³⁸...

Lâkaplar

Kelime itibarıyla Arapça bir sözcük olan lâkap; “sıfat”, “vasıf” gibi anlamlara tekabül etmektedir.³⁹ Günlük hayatın içerisinde bir “kabulleniş”, bir “imleme” olarak değerlendirilen lâkaplar, sosyo-kültürel yaşamın önemli göstergeleri arasında bulunmaktadır. Zira kişinin kendi kendisine verebileceği bir sözcük olmayan lâkap; bölge halkı tarafından yapılan gözlemin neticesinde insana “takılır” ve bu da “insanları değerlendirme” veya “insanlara hitap” etme usulü hakkında örtülü bilgi içermektedir. Birbirinden farklı şekillerde ve farklı gerekçeler gösterilerek ortaya çıkartılan lâkaplar, takan kişinin birtakım emellerine hizmet etmeyi amaçlarlar. Lâkapların genellikle alay, yerme, dışlama gibi anlamlarda kullanılması ve bu işleve hizmet etmesi de bahsettiğimiz husustan ötürüdür. Ancak bu durumun tezadı olan ve bir insanın toplum içerisindeki statüsünü, saygınlığını ve ona dair güzellikleri konu edinerek takılan lâkaplar da bulunmaktadır. Tarihî süreç içerisinde hep varlık göstermiş olan lâkaplar bahsinde tespitte bulunan Nizamü’l-Mülk; bir kişinin, yalnızca kendisine ve vasıflarına uyan lâkaplar edinmesinin önemli olduğunu ifade etmektedir.⁴⁰

Yukarıda lâkapların takılma biçimine dair ifade ettiğimiz hususlardan ötürüdür ki; lâkaplar bahsini, lâkapların türüne göre “münferit tablolar” hâlinde ele almanın uygun olduğu kanaatindeyiz. Bu yüzden, lâkapları fiziksel özelliklerle, huy ve davranış bildiren lâkaplar; köken ve aidiyet bildiren lâkaplar; etnik durum belirten lâkaplar; dinî veya içtimaî durum bildiren lâkaplar; herhangi bir sınıfa dâhil edilemeyen lâkaplar olarak tasnifledik. Buna göre; 1836 yılında Balyanbolu’da kullanılan lâkaplar, şunlardır:

Tablo-6: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen ve Kişilerin Fiziksel Özelliklerini, Davranışlarını ve Huylarını Belirten Lâkaplar ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Fiziksel Özellik, Davranış ve Huy Belirten Lâkaplar ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Fiziksel Özellik, Davranış ve Huy Belirten Lâkaplar ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Fiziksel Özellik, Davranış ve Huy Belirten Lâkaplar ve Kullanım Adedi
1	Ak - 1	12	Erkek - 3	23	Kuru - 1
2	Bacaksız - 1	13	Hayta - 1	24	Küpeli - 1
3	Ballı - 1	14	Kara - 15	25	Sağır - 2
4	Buruk - 1	15	Karagöz - 3	26	Sarı - 3
5	Çakır - 11	16	Karaoğlan - 1	27	Sarıca -1
6	Çolak - 9	17	Kel - 3	28	Söylemez - 3
7	Dalkıran - 2	18	Kıl - 1	29	Şişik - 3
8	Deli - 10	19	Kıllı - 3	30	Tiryaki - 1
9	Delioğlan - 2	20	Koca - 23	31	Tüysüz - 2
10	Eğri - 1	21	Kocabaşoğlu - 1	32	
11	Ekdi - 1	22	Köse - 53	33	
TOPLAM: 31 Farklı Fiziksel Özellik, Davranış, Huy Bildiren Lâkap					

³⁸ BOA.NFS.d.2989-16

³⁹ Nebi Bozkurt. “Lakap”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.27, (Ankara: TDV Vakfı Yayınları, 2003), 65.

⁴⁰ Nizamü’l-Mülk. *Siyasetnâme*, Çev. Mehmet Taha Ayar, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2009), 225-227.

Tablo-7: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen ve Kişilerin Köken ve Aidiyetlerini Belirten Lâkaplar ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Meslek Bildiren Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Meslek Bildiren Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Meslek Bildiren Lâkap ve Kullanım Adedi
1	Adalı - 2	9	Karadağlı - 2	17	Nazilli Kazası'ndan - 1
2	Aydınlı - 1	10	Kelesli - 1	18	Rumelili - 1
3	Bademiyeli - 1	11	Korgalı - 6	19	Tekeli - 4
4	Bursalı - 1	12	Kırlı - 5	20	Tire Kazası'ndan - 1
5	Dereli - 1	13	Kırloğlu - 1	21	Tireli - 1
6	Eşmeli - 1	14	Kızıldereli - 1	22	Yanyalı - 4
7	Giritli - 3	15	Kurudereli - 1	23	Yenipazarlı - 1
8	İspartalı - 1	16	Kürelî - 1	24	Yörük - 3
TOPLAM: 24 Farklı Köken ve Aidiyetlerini Belirten Lâkap					

Tablo-8: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen ve Kişilerin Etnik Durumlarını Belirten Lâkaplar ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Etnik Durum Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Etnik Durum Lâkap ve Kullanım Adedi
1	Arab - 8	2	Türkmen - 1
TOPLAM: 2 Farklı Etnik Durum Bildiren Lâkap			

Tablo-9: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen Dinî veya İctimaî Durum Bildiren Lâkaplar/Unvanlar ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Lâkap ve Kullanım Adedi
1	Abdal - 2	12	Hâlîfe - 1
2	Âşık - 2	13	Kethüda - 6
3	A'yan - 1	14	Köle - 2
4	Çelebi - 2	15	Kölemen - 3
5	Dede - 1	16	Molla - 113
6	Derviş - 1	17	Müftüoğlu - 1
7	Efendi - 22	18	Sofu - 1
8	Ekiz - 6	19	Suhte - 2
9	Gulâm - 1	20	Suhteoğlu - 4
10	Hacı - 182	21	Şeyh - 3
11	Hâfiz - 5	22	Üstad - 2
TOPLAM: 22 Farklı Dinî veya İctimaî Lâkap/Unvan			

Tablo-10: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterinde Geçen ve Herhangi Bir Tasnife Dâhil Edilmeyen Lâkaplar ve Sıklıkları (Alfabetik Sıraya Göre)

Sıra Nu.	Herhangi Bir Tasnife Dâhil Edilmeyen Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Herhangi Bir Tasnife Dâhil Edilmeyen Lâkap ve Kullanım Adedi	Sıra Nu.	Herhangi Bir Tasnife Dâhil Edilmeyen Lâkap ve Kullanım Adedi
1	Ağacı - 2	9	Goruk - 1	17	Mavi - 9
2	Avarız - 1	10	Hıyar - 1	18	Palazoğlu - 1
3	Ballar - 1	11	Hüseyinci - 4	19	Sirek - 1
4	Çalık - 4	12	İsnad - 2	20	Toklu - 1
5	Çalıkoğlu - 2	13	Kiraz - 1	21	Yapıcı - 1
6	Çullu - 1	14	Korga - 2	22	Yayman - 2
7	Gül - 1	15	Kuzu - 1		
8	Gümüş - 4	16	Mangır - 2		
TOPLAM: 22 Farklı Lâkap					

Balyanbolu’da kullanılan lâkaplara ilişkin yukarıda verilmiş olan tablolara göre; genel bir çıkarım yapacak olursak, şu ifadeleri sarf edebiliriz:

Fiziksel özellik, huy ve davranış bildiren lâkap türleri, hemen hemen her yerde karşılaşılabilecek olan “bacaksız”, “tüysüz”, “kara”, “kuru”, “kel”, “kıllı”, “koca” gibi sözcükleri bünyesinde barındırmaktadır. Kişilerin köken ve aidiyetlerini bildiren, yâni, doğup-büyüdükleri yerleri işaret eden lâkaplara bakıldığında da Aydın, Bademiyeli (günümüzde Bademli), Kelesli (günümüzde Kiraz), Korgalı, Küreli (Beydağ/Küre), Nazilli Kazası’ndan, Tire Kazası’ndan, Tireli, Yenipazarlı (Aydın/Yenipazar) sözcükleriyle karşılaşılmaktadır. Bunlar, Balyanbolu’ya komşu bölgelerin isimleri olup “yakın bölgeler arası göçlerin” en bariz göstergelerindendirler. Fakat Balyanbolu, yalnızca yakın bölgelerden göç alan bir yerleşim olmadığını da ifade etmek gerekir. Zira Bursalı, Eşmeli (Uşak/Eşme), Giritli, Ispartalı, Rumelili, Yanyalı ifadeleri de aynı defterde geçmektedirler. Bir diğer lâkap türü olan “etnik durum bildiren” lâkaplar arasında “yalnızca 2 adet” lâkap bulunmaktadır ki; bunlar, Arab ve Türkmen sözcükleridir. Dinî ve içtimâî durum bildiren lâkaplara gelince; bunlar, hemen hemen her yerde karşılaşılan türden lâkaplardır. Balyanbolu’da en fazla kullanılanlar arasında Hacı (182 adet), Molla (113 adet) ve Efendi (22 adet) sözcükleri başı çekmektedir. Herhangi bir tasnife tâbi tutulmayan lâkaplar ise, genellikle aile isimleri veya münferit olarak kullanılmış yöresel/kültürel tipli sözcüklerden oluşmaktadır.

Fiziksel Özellikler ve Engel Durumları

Fiziksel özellikler, kısa bir gözlem sonucunda insan hakkında edinilen ilk bilgidirler. Boy özellikleri; saç, göz, ten rengi; engel veya rahatsızlık belirtileri, bu kapsam dâhilindedir. Tutulma kapsamı itibarıyla; nüfus defterleri, bir erkeğin nicel ve nitel (meslek bâbında) her türlü vasfını kaydetmeyi amaçlar. Dolayısıyla; yukarıda zikrettiğimiz şahsî özellikleri de bünyesinde barındıran nüfus defterleri, bir bölgenin sosyo-ekonomik ve demografik yapısı hakkında kolektif bir “bilgi deposu” olarak görülmelidir.

1836 tarihli nüfus defterine göre; Balyanbolu’daki erkeklerin fiziksel özellikleri, -münferit tablolar hâlinde- şöyledir:

Tablo-11: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterine Göre Balyanbolu’daki Erkeklerin Boy Bilgileri

Boy Tipleri	Toplam Adedi
Kısa Boylu	64
Orta Boylu	625
Uzun Boylu	258
TOPLAM (1836 Yılı)	947 Adet Boy Bilgisi

Tablo-12: 1836 (H.1251) Tarihli Nüfus Defterine Göre Balyanbolu’daki Erkeklerin Bıyık ve Sakal Bilgileri

Sakal Türleri	Toplam Adedi	Bıyık Türleri	Toplam Adedi
Köse Sakallı	5	Ter Bıyıklı	133
Ak Sakallı	54	Ak Bıyıklı	X
Kır Sakallı	151	Kır Bıyıklı	4
Kara Sakallı	299	Kara Bıyıklı	72
Sarı Sakallı	86	Sarı Bıyıklı	56
Kumral Sakallı	75	Kumral Bıyıklı	10
Şâbb-ı Emred	160		
TOPLAM (1836 Yılı)		<i>830 Adet Sakal + 275 Adet Bıyık Bilgisi</i> 1105 Adet Sakal ve Bıyık Bilgisi	

Tablolardan anlaşılacağı üzere; 1836 tarihli nüfus defterinde bulunan sakal, bıyık ve boy bilgileri, oldukça önemli bir orana sahiptir. Defterde kayıtlı bulunan 1-10, 1-15 yaş aralığı hâriç herkesin boy ve sakal, bıyık bilgileri kaydedilmiştir. Çocukluk yaşında meydana gelen hızlı gelişim, bu durumun

gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Sakal ve bıyık bilgisini ele alan tabloya bakılırsa; sakallı erkeklerinde sayısı, bıyıklı erkeklerden fazla olduğu görülecektir. Birinci sırada bulunan “kara sakallı” erkekleri müteakiben “kır sakallı” erkekler bulunmaktadır. Bıyık kısmında ise, bıyıklı erkeklerin genelini “ter bıyıklı” erkekler, yâni “bıyığı yeni çıkan” ergenler oluşturmaktadır. Sakal ve bıyıklı bilgisi içerisinde bulunan ve 160 kişilik bir nüfusu haiz bulunan “şâbb-ı emred” kaydı ise, “henüz sakalı ve bıyığı çıkmamış” olan erkekleri imlemektedir ki; bu sayının yüksekliği, Balyanbolu demografik yapısında doğum oranlarının ve genç erkek nüfusunun fazlalığını göstermektedir.

Çomaklar Karyesi’nden Hacı Molla Hasan oğlu Mustafa (Hâne-8) ve Abbas Mustafa (Hâne-126) ile Süleymanlar Karyesi’nden Abacı Mehmed oğlu İsa (Hâne-20) olmak üzere; Balyanbolu’da ikamet eden üç kişiye “a’ma” kaydı düşülmüştür. Bey Karyesi’nden Hacı Mahmud oğlu Molla Mehmed’e (Hâne-34), Pak Ahmed oğlu İbrahim’e (Hâne-114), Sığırtmacı Ahmed’e (Hâne-125), Cerid Ali oğlu Irgad Ali’ye (Hâne-161), Kahveci Osman’a (Hâne-198); Yağcılar Karyesi’nden İbrahim’e (Hâne-2); Çomaklar Karyesi’nden Irgad Mehmed’e (Hâne-28), İplikçi Hacı İsmail’e (Hâne-143), İplikçi Mehmed’e (Hâne-150); Cibre Karyesi’nden Eskici Mehmed bin Hüseyin’e (Hâne-26) ve 16 yaşındaki Hasan’a (Hâne-42) “topal” kaydı düşülmüştür. Bey Karyesi’nden Çiftçi İbrahim’e (Hâne-29), Irgad Mehmed’e (Hâne-115), Köse Hüseyin oğlu Ahmed’e (Hâne-165); Tasavra Karyesi’nden Kahveci İbrahim’e (Hâne-36), Irgad Hasan’a (Hâne-44); Küre Karyesi’nden de Irgad Süleyman’a (Hâne-122) “yek-çeşm” yâni “tek gözlü” kaydı düşülmüştür. Bey Karyesi’nden Tombuloğlu İmam Molla Ali ibn-i İbrahim’in (Hâne-7) oğlu Ahmed’e (12 yaşında) “bî-zebân” yâni “dilsiz” kaydı düşülmüştür. Özetlenecek olursa; Balyanbolu’nun 1836 tarihli nüfus defterinde 3 kişiye “a’ma (görme engelli)”, 11 kişiye “topal”, 6 kişiye “yek-çeşm (tek gözlü)” ve 1 kişiye de “bî-zebân (dilsiz)” kaydı düşülmüştür.

Sonuç

1836 (H.1251) tarihli nüfus defteri, Balyanbolu Kazası’na dair tutulmuş olan defterlerden bir tanesidir. Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesinde bulunan deftere bakıldığında Bey, Yağcılar, Yürekler/Yörükler, Aşağı Çiftlik, Yukarı Çiftlik, Tasavra (Erikli), Çomaklar, Süleymanlar, Muhtablar, Avuncular, Yenişehir, Cibre (Yeniyurt), Somuncular, Küre, Alakeçili isimindeki köy adlarıyla karşılaşılır. 1836 tarihli nüfus defterini ve bu defterde yer alan her türlü bilgi kümesini ele alan çalışmada; Bey, Çomaklar ve Güre karyelerinin “Balyanbolu Kazası dâhilindeki en kalabalık karyeler” olduğu görülmüştür. Buna mukabil; Muhtablar, Yukarı Çiftlik, Alakeçili ve Avuncular karyelerinin de “mütevazi bir nüfusu bünyesinde barındırdıkları” tespitine varılmıştır. Antik dönem içerisinde önemli bir yerleşim birimi olan ve önemini Osmanlılar devrinde de sürdürebilen Tasahorya (Tasavra/Erikli) karyesi hakkında ise; nüfusuna nazaran, XIX. asrın ilk yarısında “önemini yitirmeye başladığı” çıkarımına varmak mümkündür. Karyeler hakkında ayrıca belirtilmelidir ki; 1831, 1836 ve 1841 tarihli nüfus defterleri ile Aydın Vilâyet Sâlnâmeleri dâhilinde de isimleri zikredilen bu karyeler, adlarını günümüze değin korumuşlardır.

Balyanbolu’nun sosyokültürel durumu hakkında tespitlerde bulunmamıza imkân tanıyan 1836 tarihli nüfus defteri, Balyanbolu Kazası dâhilinde yaşamış olan erkeklerin nicel ve nitel yönlerini kaydetmiştir. Kaydedilen bilgiler arasında isim, lâkap ve unvan bilgileri; meslek ve diğer iktisadî uğraşları; boy, sakal ve bıyık bilgileri; engel durumları; yaş, doğum ve ölüm bilgileri; karyelerin muhtar ve imam bilgileri gibi detaylı bilgiler bulunmaktadır. Nitekim, 1836 tarihli defterin kaynaklığında ortaya konan bulgulara göre; Balyanbolu’da kullanılan erkek isimleri arasında Mehmed, Mustafa, Hasan, Hüseyin, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, İbrahim gibi isimlerin “oldukça yaygın olduğu” sonucuna varılmıştır. İsimler konusundaki tespitlerimizden yola çıkmak suretiyle; nüfusun nicel yoğunluğuna bakıldığında “Balyanbolu Kazası’ndaki ahalinin tamamına yakının Müslüman olduğu” sonucuna varılmıştır. Ayrıca, yine nüfus defterindeki bulgulara göre; Balyanbolu’da Aniştas, Aleks, Kosta, Ospel, Miha, Yanni, Dimitri adlarını taşıyan 7 kişilik bir “gayrimüslim erkek nüfusu” tespit edilmiş ve Bey karyesinde ikamet eden bu nüfusun değirmencilik ile bakkallık mesleklerini icra ettikleri görülmüştür. Bir önceki nüfus sayımı -1831 (H.1246)- neticesinde tutulan deftere bakıldığında; Balyanbolu’daki gayrimüslimlerin, yine aynı karyede ikamet ettikleri saptanmıştır. Dolayısıyla; Bey karyesi veya Beyköy, nüfus

bakımından kalabalık olduğu gibi gayrimüslimlerin de tercih ettikleri bir mevki olarak değerlendirilmelidir.

Balyanbolu Kazası'nda icra edilen meslekler hakkında detaylı bilgiler içeren tek defter, 1836 tarihli nüfus defteridir. Balyanbolu'nun XIX. yüzyılın ilk yarısındaki iktisadî durumu anlamamız noktasında önemli bir yere sâhip olan deftere göre; Balyanbolu'da 66 adet meslek grubu bulunmaktadır. Bazıları birbiriyle bağlı meslek grupları olsa bile; elde edilen bulgular, meslekî hayatın çeşitlilikler barındırdığını göstermektedir.

İlgili defterden yaptığımız bir diğer çıkarıma göre; Balyanbolu'daki nüfus “genç” bir yapıda olup doğum ile ölüm oranı arasında “doğru bir orantı” bulunmaktadır. Doğan çocukların uzun yaşayamadığı ve orta yaş ile yaşlı nüfus olarak da geniş bir yelpazeye sahip bulunmadığı göz önüne alınırsa; çocuk bakımının güçlüğü, salgın veya tedbir alması güç hastalıkların varlığı ya da tedavi olanaklarının yetersizliği gibi hususlar, bölge ahalisi için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bununla birlikte; defterin buluş çağına ulaşan erkeklerden itibaren boy, sakal-bıyık, engellilik durumu gibi bilgilerin kaydını içermiş olması, Balyanbolu'daki erkek nüfusun fizikî duruşuna yönelik intiba uyandırması sebebiyle önemlidir.

Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde; Müslüman kimliğini taşıyan ve kendisine özgü “mütevazı” bir yapıya sahip olan Balyanbolu (Beydağ), 1836 tarihli Osmanlı nüfus defterine göre incelenmiş ve İzmir tarihi literatüründe tespit edilen bir noksanlık, bu makale vâsıtasıyla giderilmiştir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530). Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995.

BOA, HAT, 336/19258

BOA.NFS.d.2988 (1831 / H.1246)

BOA.NFS.d.2989 (1836 / H.1251)

BOA.NFS.d.7352 (1831-32 / H.1246)

Resmî Yayınlar

Sâlnâmeler

Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, H.1304 (1888)

Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, R.1307 (1891)

Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, H.1311 (1893)

Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, H.1312 (1894)

Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, H.1313 (1895)

Sâlnâme-i Devlet-i Âliyye-i Osmanîyye, H.1285 (1868)

Araştırma-İnceleme Eserleri

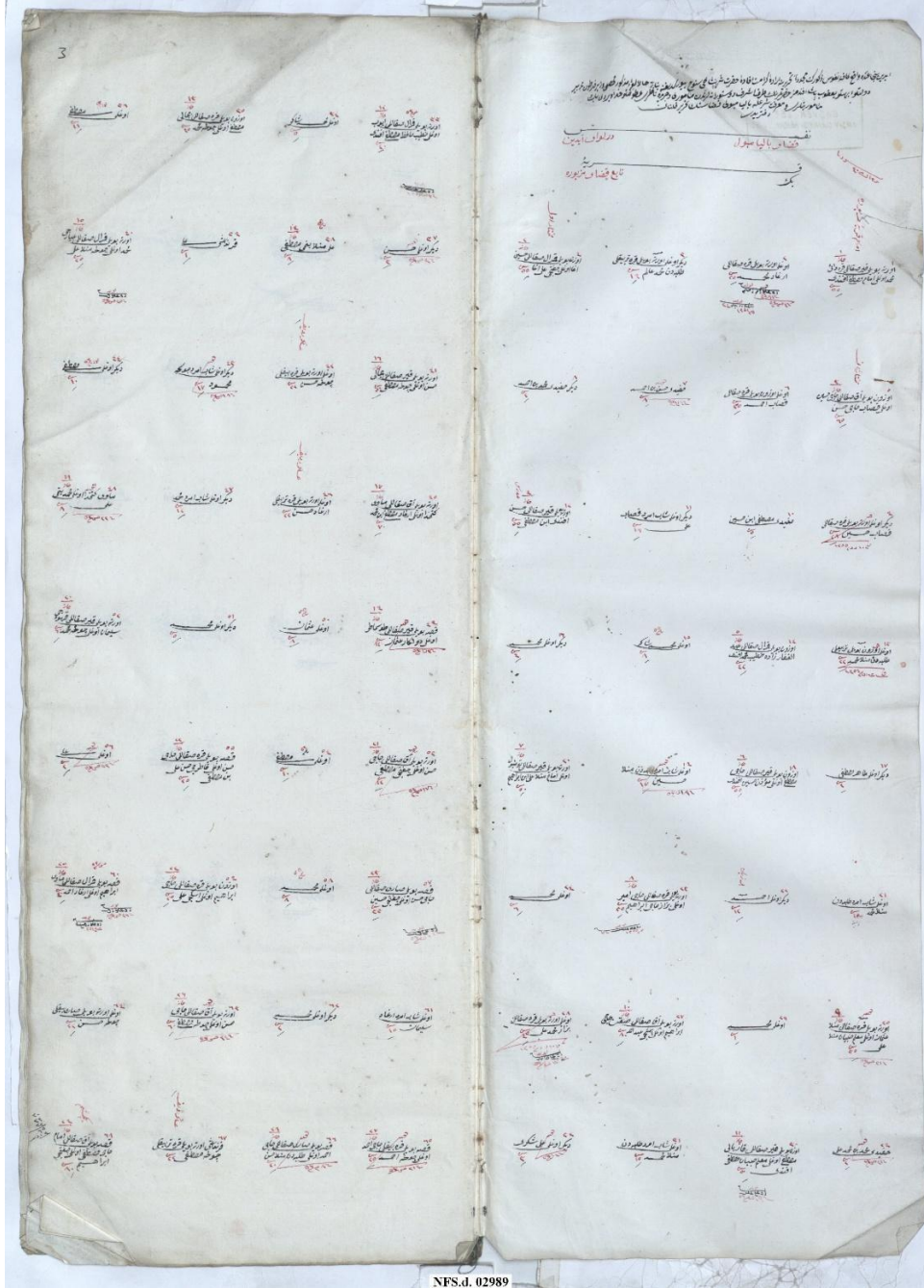
Ahmed Vefik Paşa. *Lehçe-i Osmanî*. C.II, Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası, 1889.

Âşıkpaşaoğlu Tarihi, Çeviren: Nihâl Atsız, İstanbul: MEB Yayınları, 1992.

- Aydın, Mahir. “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”. *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989* (ss.84-86). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1990.
- Bozkurt, Nebi. “Lakap”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.27, Ankara: TDV Vakfı Yayınları, 2003, ss.65-67.
- Çavuş, Remzi. “Geçmişin Yorumlanmasında Nüfus Defterlerinin Rolü”. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 4 (1), (2018), ss.52-63.
- Dinç, Güven. “Antalya Redif Taburu’nun Kuruluşu ve İşleyişi”. *XVIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri içinde* (ss.191-212) C.6, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018.
- Evliya Çelebi. *Seyahatname*, C.9, İstanbul: Devlet Matbaası, 1935.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı-1831*, Ankara: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları, 1943.
- Meriç, Recep. “Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyasına Genel Bir Bakış”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 4 (1), (1988), ss.202-213.
- Mustafa Nuri Paşa. *Netayic ül-Vukuat*, C.I-II, Haz. Neşet Çağatay, Ankara: TTK Yayınları, 1979.
- Nizamü’l-Mülk. *Siyasetnâme*, Çev. Mehmet Taha Ayar, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
- “Râgıb Efendi’nin Islahat Lâyihası”. Aktaran: Enver Ziya Karal, *Tarih Vesikaları*, C.1, S.5 (1942): 256-368.
- Resmî Gazete*, S. 19507, 4 Temmuz 1987.
- Sevin, Veli. *Anadolu’nun Tarihî Coğrafyası*, C.I, Ankara: TTK Yayınları, 2001.
- Şemseddin Sami. *Kâmusü’l-Âlâm*, C.5, İstanbul: Mihran Matbaası, 1896.
- Umar, Bilge. *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1993.
- Yapıcı, Mestan. *Beydağ (Balyambolu, Palaipolis)*, İzmir: Sembol Matbaacılık, 1995.
- Yıldız, Özlem. “19. Yüzyıl Ortalarında Beydağ (Balyambolu) Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: 2000)
- Yıldız, Samet. *Aydın Vilâyet Sâlnâmelerinin Işığında Kiraz*, İzmir: Efe Ofset, 2024.

Ekler

Ek-1: 1836 (H.1251) Tarihli Balyanbolu Nüfus Defterinin İlk Vırağı

NFS.d. 02989